

Šifra kandidata:

Državni izpitni center

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

ZGODOVINA

≡ Izpitna pola 1 ≡

Obča zgodovina

Ponedeljek, 9. junij 2025 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Izpitni poli je priložena barvna priloga.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani).

Izpitna pola vsebuje 25 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom v izpitno polo v za to predvideni prostor **znotraj okvirja**.

Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani (1–16), od tega 2 prazni.

Barvna priloga ima 4 strani (17–20).

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

Prazna stran

OBRNITE LIST.

Razvoj demokracije

1. Leta 1914 se je začela prva svetovna vojna. Pri reševanju si pomagajte s sliko 6 v barvni prilogi. Obkrožite črke pred tremi pravilnimi trditvami.

- A Tabor centralnih sil so sestavljale Nemčija, Avstro-Ogrska, Grčija in Bolgarija.
- B Pričakovanja, da bo vojna kratka, so bila strnjena v izrek »do velike noči bomo doma«.
- C Italija je leta 1915 prestopila v tabor antantnih sil.
- D Španija, Nizozemska in Albanija niso vstopile v prvo svetovno vojno.
- E Švedska je bila edina skandinavska država, ki se ni vojskovala v prvi svetovni vojni.
- F Carska Rusija je bila v prvi svetovni vojni zaveznica Kraljevine Črne gore.

(3 točke)

2. Leta 1917 so v prvo svetovno vojno vstopile Združene države Amerike.

2.1. Opišite en vzrok za vstop ZDA v prvo svetovno vojno.

2.2. Pojasnite, kaj je vstop ZDA v vojno pomenil za antantne sile.

(2 točki)

3. Po prvi svetovni vojni so bile sklenjene mirovne pogodbe s poraženimi državami.

Povežite države s kraji, kjer so bile sklenjene mirovne pogodbe z njimi, tako da na črto v levem stolpcu vpišete ustrezno črko iz desnega stolpca.

_____ Avstrija	A Sevres
_____ Turčija	B Saint Germain
_____ Nemčija	C Trianon
_____ Madžarska	D Versailles

(2 točki)

4. S prvo svetovno vojno se je spremenila tradicionalna vloga žensk v družbi.

Opišite dve spremembi v prid enakopravnosti žensk, ki ju je prinesla prva svetovna vojna.

Slika 1

(Vir: [https://en.wikipedia.org/wiki/Suffragette#/media/File:Annie_Kenney_and_Christabel_Pankhurst_\(cropped\).jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/Suffragette#/media/File:Annie_Kenney_and_Christabel_Pankhurst_(cropped).jpg). Pridobljeno: 5. 3. 2023.)

(1 točka)

5. Prva svetovna vojna je Rusijo pripeljala na rob propada. Februarja 1917 je bil car odstavljen in vzpostavljena je bila začasna vlada.

Vsekakor je revolucija trajala že osem mesecev, a pokazati je bilo mogoče bore malo. Medtem so začeli vojaki reševati vprašanje miru s tem, da so preprosto uhajali domov, kmetje so požigali graščine in prevzemali veleposestva, delavci so sabotirali in stavkali. [...] Politika začasne vlade je nihala med neučinkovitimi reformami in strogimi prisilnimi ukrepi. [...] Ljudstvo je [...] prehajalo k boljševikom, ki so se zavzemali za mir, zemljo in delavsko kontrolo nad industrijo in za vlado delavskega razreda.

(Vir: Reed, J., 1951: Deset dni, ki so pretresli svet, str. 14. Cankarjeva založba. Ljubljana)

- 5.1. Zakaj je bilo ljudstvo nezadovoljno z začasno vlado?

- 5.2. Navedite tri načine, kako je ljudstvo izražalo svoje nezadovoljstvo.

- 5.3. Navedite tri obljube boljševikov.

(3 točke)

6. Po prvi svetovni vojni je revolucionarno vrenje zajelo tudi druge evropske države.

Vseeno pa je nemška revolucija leta 1918 potrdila upe ruskih boljševikov, še sploh zato, ker je bila [...] tega leta dejansko proglašena kratkotrajna socialistična republika, spomladi 1919, po umoru njenih voditeljev, pa je bila v Münchnu [...] za kratek čas ustanovljena sovjetska republika. To se je prekrivalo z drugim in resnejšim poskusom prenosa boljševizma na Zahod, namreč z madžarsko sovjetsko republiko med marcem in julijem 1919.

(Vir: Hobsbawm, E., 2000: Čas skrajnosti. Svetovna zgodovina 1914–1991, str. 64–65. ZPS. Ljubljana)

- 6.1. V katerih dveh državah je bilo po prvi svetovni vojni revolucionarno vrenje najmočnejše?

- 6.2. Opišite, kako sta se končali revolucionarni gibanji v teh dveh državah.

(2 točki)

7. V obdobju med obema vojnama so diktature izpodrinile demokracijo. Pri reševanju si pomagajte z besedilom in s sliko 7 v barvni prilogi.

Leta 1918 je bila demokracija zmagoslavna, dvajset let pozneje pa je tako rekoč izumrla. Morda je bilo neizogibno, da je propadla v času politične krize in gospodarskega nemira. [...] V začetku tridesetih let so prevladovali znaki, da se večina Evropejcev ni pripravljena boriti zanjo; obstajale so dinamične nedemokratske alternative, ki so ustrezale izzivom modernosti. Evropa je odkrila druge, avtoritarne oblike političnega reda, ki niso bile tuje njenim tradicijam in ki niso bile nič manj učinkovite pri urejanju družbe, industrije in tehnologije.

(Vir: Mazower, M., 2002: Temna celina. Dvajseto stoletje v Evropi, str. 17. Mladinska knjiga. Ljubljana)

- 7.1. Navedite dve evropski državi, ki sta nastali po prvi svetovni vojni in ohranili demokratično ureditev do druge svetovne vojne.

- 7.2. Pojasnite, zakaj so diktature izpodrinile demokratične sisteme.

- 7.3. Pojasnite bistveno razliko med totalitarno in avtoritarno diktaturo.

(3 točke)

- (2 točki)

- (Vir: <https://research.calvin.edu/german-propaganda-archive/images/fw/fw6-20.jpg>. Pridobljeno: 5. 3. 2023.)

(3 točke)

11. Španska državljanska vojna v letih 1936–1939 je bila posledica globokih družbenih nasprotij. Edvard Kocbek je razmere v Španiji v prvih desetletjih 20. stoletja opisal z naslednjimi besedami:

Prvi vzrok tiči v nemogočem gospodarskem položaju španskega ljudstva, predvsem v nerešenem agrarnem vprašanju. [...] Zelo majhna plast plemičev, industrijalcev in bogatih meščanov vlada neomejeno s svojim kapitalom ter živi v bogastvu in razkošju, velika večina pa v nevrednih, včasih celo v živalskih razmerah. Zato je razumljivo, da razlika med obema svetovoma ni le gospodarska. V Španiji obstaja močno razredno sovraštvo, veliko družbeno nasprotje, kakor ga ni več zlepa najti.

(Vir: Kocbek, E.: Premišljevanje o Španiji. Dom in svet, 1937/38, št. 1–2, str. 92–93)

11.1. Opišite družbene razmere v Španiji v prvih desetletjih 20. stoletja.

11.2. Navedite oba nasprotna tabora v španski državljanski vojni.

11.3. Pojasnite, kako so se na špansko državljansko vojno odzvale evropske velesile.

(3 točke)

Sodelovanje in konflikti v 20. stoletju

12. Z nemškim napadom na Poljsko 1. septembra 1939 se je začela druga svetovna vojna.

Obkrožite črke pred tremi pravilnimi trditvami.

- A Sovjetska zveza je po zasedbi Poljske napadla Finsko in zatem zasedla še pribaltske države.
- B Francija in Velika Britanija sta bili dobro pripravljene na vojno z Nemčijo.
- C Na Poljskem se je razmahnilo najmočnejše odporiško gibanje v Evropi.
- D ZDA so vstopile v vojno po japonskem napadu na Pearl Harbour decembra 1941.
- E Do preobrata v vojni je prišlo po nemškem porazu pri Moskvi marca 1943.
- F Veliki trije so se prvič srečali na konferenci v Teheranu konec leta 1943.

(3 točke)

13. Na konferenci v Potsdamu poleti 1945 so voditelji Sovjetske zveze, ZDA in Velike Britanije sprejeli sklep o denacifikaciji Nemčije. V potsdamskem sporazumu so med drugim zapisali:

Zapreti in predati sodišču je treba vse vojne zločince in osebe, ki so sodelovale pri načrtovanju ali uresničevanju nacističnih ukrepov. Zapreti je treba vse voditelje nacistične stranke, vplivne privržence nacizma in vodje nacističnih uradov in organizacij ter vse druge osebe, ki so nevarne za zasedbene sile in njihove cilje. Vse člane nacistične stranke, ki so več kot formalno sodelovali v njeni dejavnosti, in vse druge osebe, ki so sovražno razpoložene do zavezniških ciljev, je treba odstraniti iz javnih in poljavnih služb in z odgovornih položajev v pomembnih zasebnih podjetjih.

(Vir: Kronika človeštva, str. 967. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1997)

- 13.1. Navedite tri vrste kazni, ki so po vojni doletele vojne zločince in druge sodelavce nacizma.

- 13.2. Pojasnite, zakaj je bil za sedež mednarodnega sodišča za vojne zločine izbran Nürnberg.

(2 točki)

14. Leta 1945 je bila ustanovljena Organizacija združenih narodov.

Organizacija združenih narodov je bila oblikovana kot kompromis med dvema razmišljanjema pokojnega predsednika Roosevelta. Prvo je bilo idealistično: ustvariti resnični svetovni forum, ki bo spodbujal napredne reforme in ohranjal mir. Drugo je bilo realistično: ustvariti forum, v katerem bodo zmagovite velesile sodelovale in, če bo treba, drugim vsilile svojo voljo. Prvi cilj je bil uresničen skozi Generalno skupščino Združenih narodov [...]. Drugi cilj je utelešen v Varnostnem svetu Združenih narodov s samo petimi stalnimi članicami – Veliko Britanijo, Francijo, Kitajsko, Združenimi državami in Sovjetsko zvezo [...].

(Vir: Westad, O. A., 2021: Povijest Hladnog rata, str. 77. Fraktura. Zagreb)

- 14.1. Navedite tri naloge Organizacije združenih narodov.

- 14.2. Pojasnite, kaj najbolj ovira učinkovito delovanje Organizacije združenih narodov.

(2 točki)

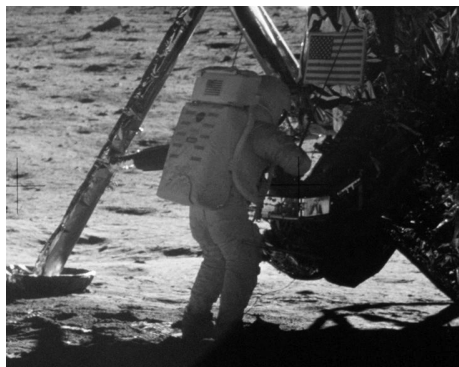

15. Po drugi svetovni vojni se je svet razdelil na dva nasprotna bloka: vzhodni in zahodni. Začela se je hladna vojna. Pri reševanju si pomagajte s sliko 9 v barvni prilogi ter s slikama 3 in 4.

Slika 3

(Vir: <https://www.bbc.com/news/science-environment-12380744>. Pridobljeno: 7. 3. 2023.)

Slika 4

(Vir: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:...\(As11-40-5886\)_\(cropped\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:...(As11-40-5886)_(cropped).jpg). Pridobljeno: 7. 3. 2023.)

Obkrožite črko pred izbranim blokom.

A VZHODNI BLOK

B ZAHODNI BLOK

V obliki krajšega besedila navedite državo, ki je bila voditeljica tega bloka, in pet evropskih držav, ki so bile ustanovne članice vojaškega zavezništva tega bloka. Opišite dve značilnosti političnega sistema v državah tega bloka in značilnost njihove gospodarske ureditve ter navedite dosežek voditeljice tega bloka v vesoljski tekmi.

(5 točk)

16. Po Stalinovi smrti se je v vzhodnem bloku začel proces destalinizacije. Leta 1956 je na Madžarskem izbruhnila vstaja, novi madžarski premier pa je napovedal velike spremembe.

Jugoslovanski voditelji so reformne ukrepe vlade Imreja Nagyja sprva spremljali z naklonjenostjo [...], toda upanje, da bo Madžarska ubrala jugoslovansko pot, se je razblinilo v trenutku, ko je Nagy prisluhnil radikalnim zahtevam upornikov in napovedal oblikovanje koalicijske vlade. Madžarski premier je popustil tam, kjer jugoslovanski voditelji niso bili pripravljeni popustiti niti za ped – pri preoblikovanju enostrankarskega v večstrankarski sistem. Tito je zato drugi sovjetski vojaški poseg ocenil kot nujno zlo in ga podprl, ker je bilo zanj pomembneje, da Madžarska ostane socialistična kot pa neodvisna od Sovjetske zveze.

(Vir: Režek, M.: Vroča jesen 1956. Sueška kriza, madžarska vstaja in vloga Jugoslavije. Annales, 2014, št. 4, str. 608)

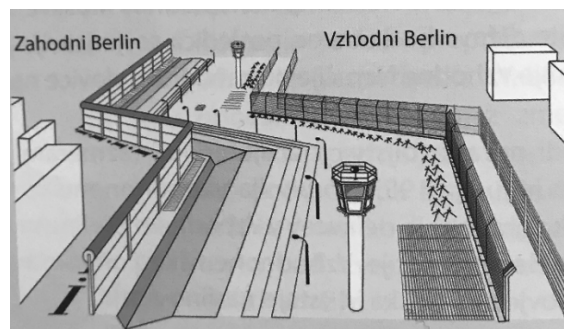
16.1. Navedite dva vzroka za izbruh madžarske vstaje.

16.2. Opišite, kako se je na vstajo odzvala Sovjetska zveza.

(2 točki)

17. Berlin je bil eno največjih kriznih žarišč hladne vojne.

Opišite, kako se je končala druga berlinska kriza leta 1961.

Slika 5

(Vir: Režek, M., in drugi, 2021: Zgodovina 4, str. 92. Mladinska knjiga. Ljubljana)

(1 točka)

18. Napetosti med ZDA in Sovjetsko zvezo nikoli niso prerasle v neposredni vojaški spopad med velesilama, vsaka zase pa sta se vojaško zapletali v državljanske vojne v tretjih državah.

ZDA so takoj začele utrjevati Južni Vietnam v antikomunistično trdnjavo. [...] Zunanji minister ZDA John F. Dulles je namreč prestrašil svet z možno črno prihodnostjo: po Kitajski (1949) in Severnem Vietnamu (1954) naj bi se komunistični blok pod vodstvom Moskve postopoma polastil še nadaljnjih držav v Aziji – padale naj bi druga za drugo kot domine: Južni Vietnam, Laos in Kambodža, nato Tajska, Malezija, Burma, nazadnje Tajvan, Indonezija, Filipini in še Japonska.

(Vir: Kronika 20. stoletja, 1960–1969, str. 102. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1998)

Namesto kratke intervencije, ki bi v državo prinesla red, je Brežnjev dobil dolgotrajno in vse strašnejšo vojno. [...] Razmere so se za Sovjete poslabšale v letih 1982 in 1983, ko je Reagan okrepil pomoč afganistanskim islamistom – mudžahidom [...]. Reaganova administracija se je zavedala, da so islamisti sovražno razpoloženi do Združenih držav, nič manj kot do Sovjetske zveze, vendar je sklenila, da jim je kljub temu treba pomagati, ker so imeli ključno vlogo pri izrivanju Sovjetov.

(Vir: Westad, O. A., 2021: Povijest Hladnog rata, str. 506. Fraktura. Zagreb)

Obkrožite črko pred izbrano državo.

A VIETNAM B AFGANISTAN

- 18.1. Navedite velesilo, ki se je v času hladne vojne neposredno zapletla v vojno v tej državi.

- 18.2. Pojasnite vzrok za njen vojaški poseg.

- 18.3. Kako se je na vojno odzvala nasprotna velesila?

- 18.4. Opišite, kako se je končala vojna.

(4 točke)

19. Po drugi svetovni vojni so se številne države osamosvojile izpod kolonialnega gospostva. Pri reševanju si pomagajte s sliko 10 v barvni prilogi.

19.1. Navedite tri afriške države, ki so bile formalno samostojne že pred drugo svetovno vojno.

19.2. Kdaj se je osamosvojilo največ afriških držav?

(2 točki)

20. Azijski in afriški voditelji so v drugi polovici 20. stoletja igrali čedalje pomembnejšo vlogo v svetu.

Povežite države z njihovimi voditelji tako, da na črto pred imenom v levem stolpcu vpišete ustrezno črko iz desnega stolpca.

_____ Deng Xiaoping	A Severna Koreja
_____ Jawaharlal Nehru	B Egipt
_____ Gamal Abdel Naser	C LR Kitajska
_____ Kim Il-sung	D Indija

(2 točki)

21. Leta 1966 je Mao Zedong začel kitajsko kulturno revolucijo.

„Kulturna revolucija“ je bila izredno oster in daljnosežen politični spopad [...]. Boj za oblast in za zmago ene politične linije je angažiral na stotine milijonov ljudi. [...] Tudi v kitajskih čistkah ni manjkalo nehumanih potez – od siljenja ljudi k fizičnemu delu, krutih metod prevzgoje, poslabšanja ali ogrožanja socialne eksistence, do primerov telesnega nasilja in celo ubojev.

(Vir: Stanič, J., 1980: Razpوتا komunizma, str. 211–212. Cankarjeva založba. Ljubljana)

21.1. Pojasnite, zakaj je Mao Zedong začel kulturno revolucijo.

21.2. Navedite tri načine, kako so Maovi privrženci obračunavali z domnevnimi nasprotniki.

(2 točki)

22. Leta 1948 je v Palestini nastala judovska država Izrael.

V prvih povojnih letih so britanske mandatne oblasti v Palestini poskušale zajezičiti množično priseljevanje Judov ter tako ohraniti dobre odnose z arabskimi državami in svoj primat na Bližnjem vzhodu. Na drugi strani si je Sovjetska zveza prizadevala izriniti stare kolonialne sile s tega območja in je britansko nadvlado učinkovito spodkopavala s spodbujanjem ilegalnega priseljevanja Judov. [...] Novembra 1947 je Generalna skupščina OZN s tesno dvotretjinsko večino sprejela resolucijo o delitvi Palestine na judovski in arabski del. Pri tem sta bili ključni ameriška in sovjetska podpora [...].

(Vir: Režek, M.: Izraelska zveza. Tajni stiki med Jugoslavijo in Izraelom (1946–1990). Alternator: misliti znanost, 2. marec 2023, št. 9, <https://doi.org/10.3986/alternator.2023.09>)

22.1. Opišite odnos Velike Britanije do priseljevanja Judov v Palestino v prvih povojnih letih.

22.2. Opišite odnos Sovjetske zveze do nastajajoče judovske države.

22.3. Pojasnite, kaj se je zgodilo s Palestinci po nastanku Izraela.

(3 točke)

23. V sedemdesetih letih so zahodne države zašle v gospodarsko krizo. Inflacija in brezposelnost sta naraščali, zato so postajali vse glasnejši zagovorniki ekonomskega (neo)liberalizma.

Omenjeni kritiki so vztrajali, da bi bilo treba državo zadrževati kolikor mogoče stran od trga blaga in storitev. V lasti ne bi smela imeti proizvodjalnih sredstev, [...] prav tako ne bi smela določati cen oziroma dohodka. Po mnenju »neoliberalcev« bi bilo možno večji del storitev, ki jih trenutno zagotavlja država – zavarovanje, stanovanjska gradnja, pokojnine, zdravstvo, šolstvo – učinkoviteje ponujati znotraj zasebnega sektorja, državljani pa bi zanje plačevali iz dohodka, ki ne bi bil več usmerjen v javna sredstva.

(Vir: Judt, T., 2007: Povojna Evropa, 1945–2005, str. 617. Modrijan. Ljubljana)

Naštejte tri ukrepe, ki so jih zagovarjali privrženci ekonomskega (neo)liberalizma.

(1 točka)

24. Leta 1985 je generalni sekretar sovjetske komunistične partije postal Mihail Gorbačov. Nov odnos do držav vzhodnega bloka je napovedal na zasedanju Generalne skupščine OZN konec leta 1988, ko je dejal:

Jasna nam je tudi nujnost načela svobodne izbire. [...] Svoboda izbire je univerzalno načelo, pri katerem ne bi smelo biti izjem. Različnost družbenega razvoja posameznih držav postaja čedalje opaznejša značilnost teh procesov. To se nanaša tako na kapitalistični kot na socialistični sistem. [...] To objektivno dejstvo zahteva spoštovanje stališč drugega in strpnost, pripravljenost sprejemati drugačnost, ki ni nujno slaba ali sovražna, ter sposobnost, da se naučimo živeti drug ob drugem, medtem ko ostajamo različni in se ne strinjamo drug z drugim o vsaki zadevi.

(Vir: Address by Mikhail Gorbachev at the UN General Assembly Session, <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/address-mikhail-gorbachev-un-general-assembly-session-excerpts>. Pridobljeno: 8. 3. 2023.)

24.1. Opišite odnos Gorbačova do drugih držav vzhodnega bloka.

24.2. Opišite odnos, ki so ga imeli do držav vzhodnega bloka sovjetski voditelji pred njim.

24.3. Pojasnite, kaj je želel Gorbačov doseči s perestrojko.

(3 točke)

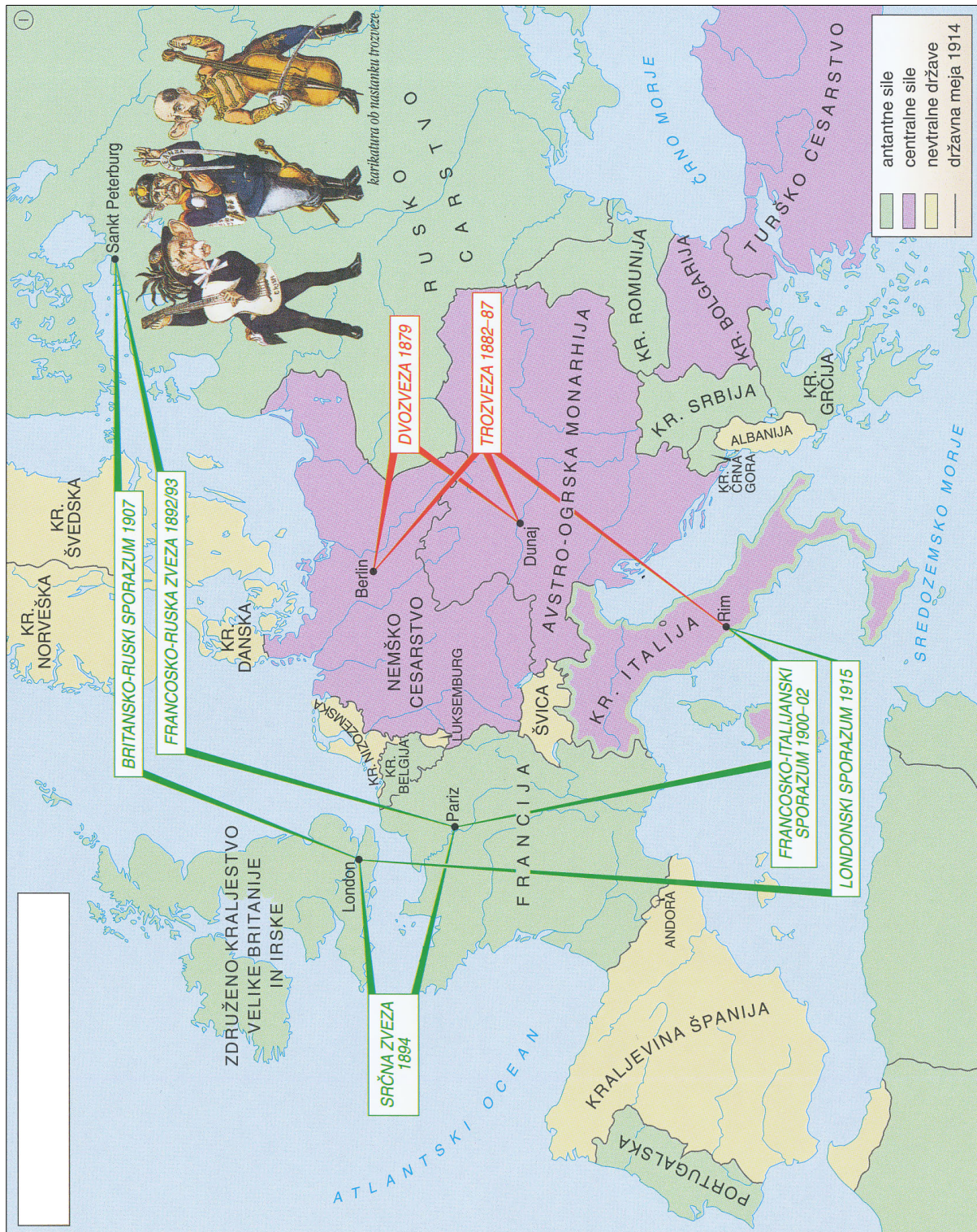
25. Na črto pred dogodkom vpišite ustrezno letnico: 1951, 1962, 1968, 1979, 1989, 1995.

_____ padec berlinskega zidu
_____ ustanovitev Evropske skupnosti za premog in jeklo
_____ praška pomlad
_____ islamska revolucija v Iranu
_____ daytonski sporazum
_____ kubanska raketna kriza

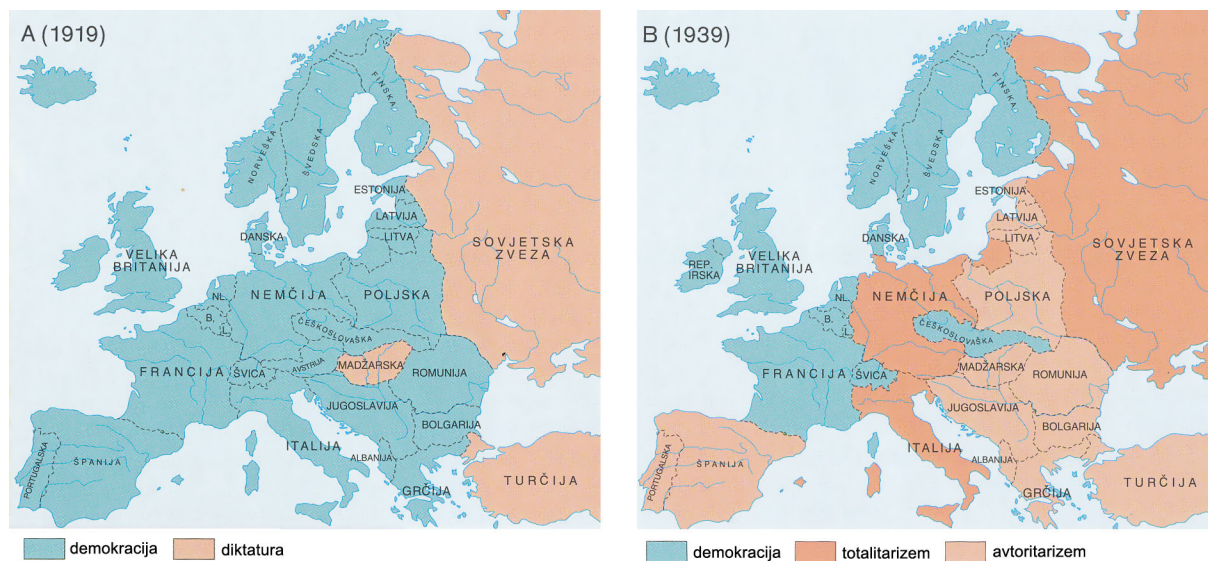
(3 točke)

Prazna stran

Barvna priloga (k Izpitni poli 1)**Slika 6: Antantne in centralne sile**

(Vir: Mali zgodovinski atlas, str. 58. Modrijan. Ljubljana, 2007)

Slika 7: Politični sistemi v Evropi po prvi svetovni vojni (A) in tik pred drugo svetovno vojno (B)

(Vir: Gabrič, A., Režek, M., 2011: Zgodovina 4, str. 38. DZS. Ljubljana)

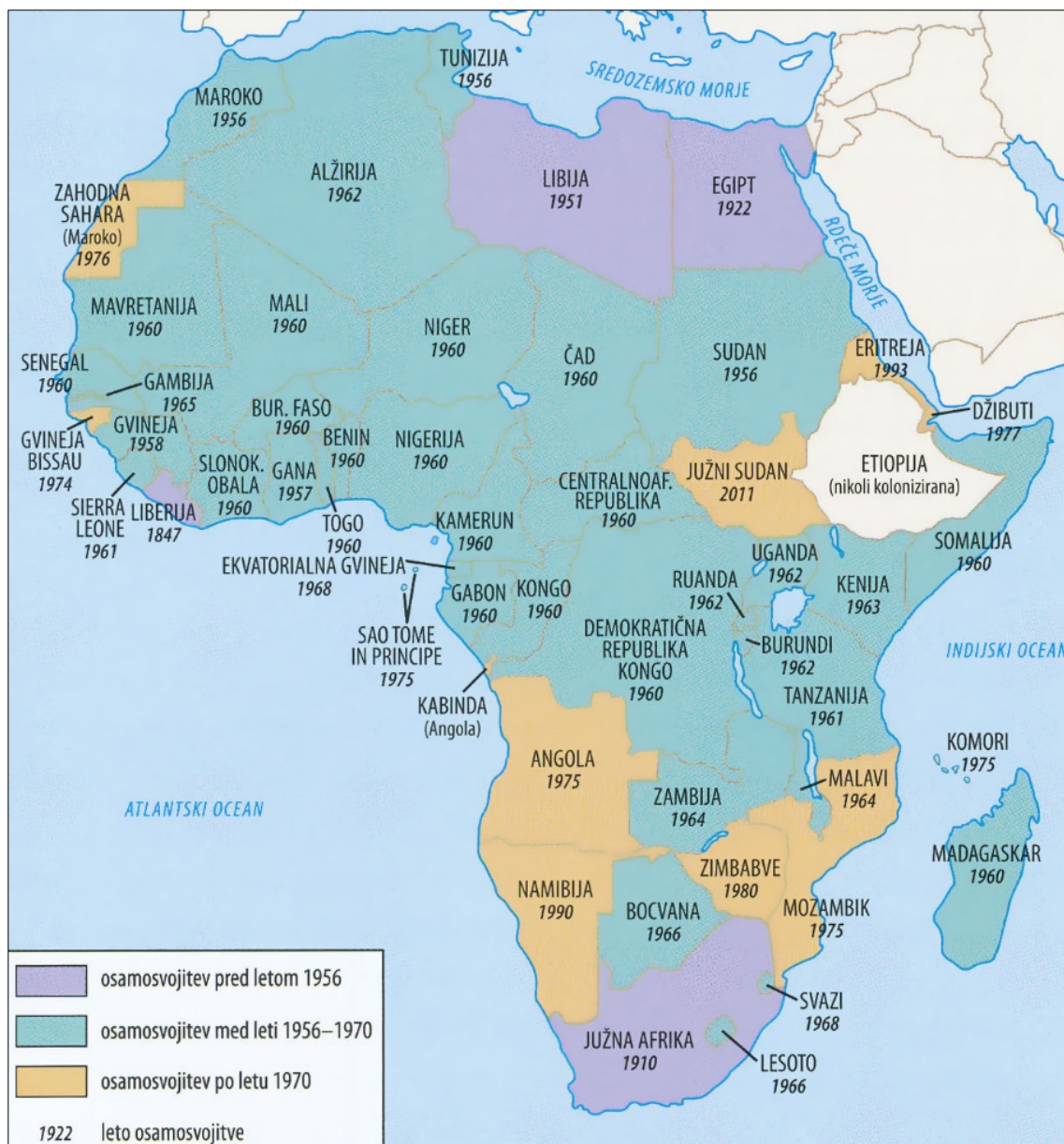
Slika 8: Nemške osvojitve pred začetkom druge svetovne vojne

(Vir: Gabrič, A., Režek, M., 2011: Zgodovina 4, str. 47. DZS. Ljubljana)

Slika 9: Evropa v hladni vojni

(Vir: Gabrič, A., Režek, M., 2011: Zgodovina 4, str. 86. DZS. Ljubljana)

Slika 10: Dekolonizacija Afrike

(Vir: Režek, M., in drugi, 2021: Zgodovina 4, str. 105. Mladinska knjiga. Ljubljana)